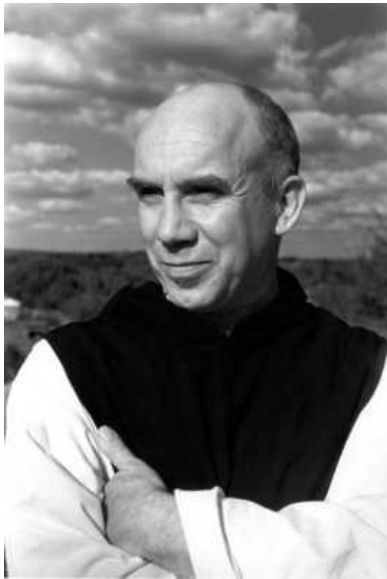

Een leven tussen stilte en strijd

De Franse Amerikaan Thomas Merton bereikte met zijn overpeinzingen over oorlog en vrede een miljoenenpubliek.

kluzenaar-schrijver - Thomas Merton werd wereldberoemd met zijn boeken over geweldloosheid. De geëngageerde trappistenmonnik overleed dit jaar vijftig jaar geleden. Zijn biografie is nu verschenen in het Nederlands.

FRANK MULDER

Het is een wereld van informatie, waarin wij leven. Met een handomdraai kunnen we zien wat het weer is in Barcelona, welke zoetstoffen er zijn toegevoegd aan appelsap en welke fotomodellen allemaal ooit zijn lastiggevalen door welke president. Het is gemakkelijk en interessant, maar begrijpen we de wereld daardoor beter? Of zien we door de bomen juist het bos niet meer?

In de jaren veertig piekerde de kluzenaar-schrijver Thomas Merton hier al over. Toen Europa in brand stond en later Amerika in de ban raakte van de Koude Oorlog, schreef hij: "In plaats van denken is er een reusachtige, onmenselijke leegte, vol woorden, formules, slogans, verklaringen, echo's, ideologieën". Er is geen stilte meer, om na te denken, zei hij, en daardoor raken we "overgeleverd

aan de genade van krachten die we nooit begrijpen, die willekeurig, destructief, blind en fataal zijn, voor ons en voor de wereld".

Met dit soort geëngageerde overpeinzingen bereikte hij een miljoenenpubliek. Dat is op zich al een verrassende paradox. Een gevierde schrijver die toetreedt tot de meest strikte orde binnen het benedictijnse monnikendom, de trappisten, en daarbinnen ook nog eens kluzenaar wordt. Uit de biografie door Jim Forest, net uit in het Nederlands, blijkt hoe actueel de vragen waren die hij met zich meenam.

Merton zag zijn monnikenbestaan nooit als ontsnapping. Integendeel, terwijl om hem heen de oorlogstrom roffelde, ging hij de strijd aan met zijn innerlijke demonen. Voor Merton waren die fronten met elkaar verbonden. "Hij was ervan overtuigd dat het gebedsleven niet plaatsvond aan de rand van de geschiedenis, maar in het centrum ervan", vertelt Jim Forest, zijn biograaf. Volgens Forest, een Amerikaan die in Alkmaar woont, is dit precies waarom Merton nog zo relevant is. "De spanning tussen actie en contemplatie is een spanning die we allemaal voelen. Sommige mensen kiezen voor stilte en reflectie, voor mindful leven, maar lijken te willen ontsnappen uit de realiteit. Andere mensen maken zich druk om klimaatverandering, vluchtelingen en oorlog, maar die branden vaak op." Merton daagt de lezer uit om het allebei te doen. "Om te kiezen voor stilte en contemplatie, maar tegelijkertijd om de strijd aan te gaan tegen alles wat mensen uit elkaar drijft."

Merton pleitte voor geweldloosheid. "Het is beter dat de christen niet vecht, want in de mate waarin hij zijn Heer en Meester navolgt, verkondigt hij dat het messiaans koninkrijk is gekomen en getuigt hij van de verborgen aanwezigheid van de Heer van de Schepping te midden van de conflicten en het

tumult van de wereld." Maar geweldloosheid ging voor Merton verder dan voor veel vredesactivisten. Veel vredeactivisten hebben de neiging om hun tegenstander te verketteren. "Geweldloosheid kan door haar provocerende aspect soms de tegenstand verharderen en mensen bevestigen in hun eigengerechtigde verblinding."

Resultaten

Voor waarachtig engagement heb je onthechting nodig, dacht Merton. "Maak je niet afhankelijk van de hoop op resultaten", schreef hij eens aan Forest. Misschien lijkt je werk geen effect te hebben. Maar dan zul je ontdekken dat je 'gaandeweg steeds minder strijdt voor een ideaal en steeds meer voor concrete mensen'.

Liefde is de enige weg om oorlog uit te bannen, geloofde Merton. Angst - voor de ander of voor onszelf - is namelijk de wortel van oorlog. "Toen ik dat eens liet lezen aan mijn vader, was die het daar als linkse radicaal hartgrondig mee oneens", lacht Forest. "De basis van oorlog is immers oneerlijke economie? Maar hij kwam er later op terug. De basis van oorlog is wel oneerlijke economie, maar de basis van oneerlijke economie is angst."

Als kluzenaar mocht Merton maar beperkt gasten ontvangen. Zo hoorde hij pas na drie maanden wie de nieuwe president van zijn land was, wat onvoorstelbaar is in onze tijden van Twitter en live verkiezingsuitslagen. Toch deed Merton meer dan wie ook rake observaties over oorlog en vrede, en over de haat tussen Amerikanen en Sovjets die voortkwam uit ons eigen hart. Misschien was het juist daardoor, doordat hij zich zo radicaal had afgesneden van de herrie en het gekakel, dat hij kon zien wie we werkelijk zijn. In een brief schrijft hij: "Toen ik intrad in dit klooster deed ik dit uit protest tegen de zinloze verwarring van een leven met zoveel bedrijvigheid,

zoveel drukte, zoveel nutteloos gepraat, zoveel oppervlakkige en nodeloze prikkels, dat ik eenvoudig niet meer wist wie ik was."

Wijsheid

In onze tijd, in een wereld van data, is de zoektocht van Merton alleen nog maar relevanter geworden, zegt Willy Eurlings, voorzitter van de stuurgroep Mertonvrienden en vertaler van de Amerikaanse biografie. "Mertons leven is een pleidooi voor zoeken naar wijsheid in plaats van informatie. Dat staat heel centraal bij hem. Hij schrijft over wijsheid alsof het de vrouwelijke kant van God is." Merton hield van kennis. Eurlings is nu bezig met een project om alle literatuurverwijzingen in Mertons werk in kaart te brengen. "Alleen al in zijn dagboeken citeert hij meer dan 1100 boeken. Hij sloot zich niet op in zijn kluis. Hij was juist enorm belezen."

Zonder wijsheid kun je volgens Merton geen onderscheid maken tussen je valse en je ware zelf, zegt Eurlings. "Het valse zelf is onze buitenkant, hoe je overkomt op anderen, waar anderen ook weer op reageren. Je ware zelf is wie je ten diepste bent, zonder masker." Het knappe, zegt Eurlings, is dat Merton hier altijd heel eerlijk over schrijft. "Hij doet niet alsof hij heilig is, maar laat telkens zien waarin hij zelf ook faalt. Zijn dagboeken lezen als een soort belijdenissen, vergelijkbaar misschien met Etty Hillesum. Veel lezers zeggen dat het lijkt alsof ze bevriend zijn met Merton."

Zen

In de loop der jaren gaat Merton meer schrijven over andere religieuze en monastieke tradities. Hij schrijft over Mahatma Gandhi, praat met rabbi Abraham Heschel, ontvangt de Vietnamese monnik Thich Nhat Hanh en gaat op bezoek bij de dalai lama. "Hij is dan al een aantal jaar bezig met zen", zegt Eurlings.

Het heeft ervoor gezorgd dat sommige mensen hem als een

halve boeddhist beschouwen, zegt Forest. Toch is dat niet juist. Merton nam andersdenkenden heel serieus, maar hield niet van syncretisme (de versmelting van verschillende religieuze opvattingen). Veel teksten van hem gaan niet letterlijk over Christus. "Als je in een bakkerij bent, hoef je ook niet over brood te praten", zegt Forest. "Maar je ruikt het wel." Zoals de dalai lama eens zei: "Wanneer iemand tegen me spreekt over Christus, dan denk ik aan Thomas Merton."

Merton was een eerlijke, twijfelende, falende volgeling van Christus, en ook gewoon een begenadigd schrijver, die nog steeds veel mensen inspireert. Toen paus Franciscus in 2015 het Amerikaanse Congres toesprak, noemde hij vier Amerikanen die een voorbeeld voor hem waren: Abraham Lincoln, Dorothy Day, Martin Luther King en Thomas Merton, de man die zijn kerk ooit had gecensureerd (zie kader).

Jim Forest, *Leven met wijsheid*, een biografie van Thomas Merton, Uitgeverij Damon, 304 pagina's, € 29,90.

god heeft geen haast

Thomas Merton werd geboren in Frankrijk in 1915. Hij verloor zijn moeder toen hij 6 was en zijn vader toen hij bijna 16 was. Na een ruig studentenleven in Cambridge verhuisde hij naar de Verenigde Staten, waar hij verder studeerde en de strijd tegen onrecht en racisme ontdekte. Maar zijn verlangen naar stilte en contemplatie was sterker, en daarom trad hij in 1941 in bij een trappistenklooster. De trappisten moedigen hem aan om te blijven schrijven. Eerst gedichten, later zijn autobiografie 'Louteringsberg', die een bestseller werd. Toen hij te maatschappijkritisch werd, mocht hij van de kerkleiding niet meer over oorlog en vrede schrijven. Hij gehoorzaamde, officieel, in de wetenschap dat God geen haast heeft - en in de wetenschap dat hij van zijn abt zelf kopieën mocht

verspreiden voor het informele circuit. Tijdens een reis in Azië, onder meer naar de dalai lama, overleed hij, op op 10 december 1968, door een elektrische schok.